

Факултет Православни богословски

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

4/22

(Број захтева)

7.3.2023.

(Датум)

ВНО Друштвено-хуманистичких наука

(Назив већа научне области коме се захтев упућује)

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на извештај о урађеној докторској дисертацији
за кандидата на докторским студијама

Молимо да, сходно члану 47. ст. 5. тач. 4. Статута Универзитета у Београду ("Гласник Универзитета", број 162/11-пречишћени текст, 167/12, 172/13 и 178/14), дате сагласност на извештај о урађеној докторској дисертацији:

КАНДИДАТ Саша (Светислав) Антонијевић

(име, име једног од родитеља и презиме)

студент докторских студија на студијском програму
теологија

пријавио је докторску дисертацију под називом:

"Чешко-моравска епархија Српске Православне Цркве 1921-1942. године: историјско-канонско гледиште на оснивање, решавање јурисдикцијског питања и устројство"

из научне области: Теологија

Универзитет је дана 27.12.2016. својим актом под бр. 61206-6339/2-16 дао сагласност на предлог теме докторске дисертације која је гласила:

"Чешко-моравска епархија Српске Православне Цркве 1921-1942. године: историјско-канонско гледиште на оснивање, решавање јурисдикцијског питања и устројство"

Комисија за оцену докторске дисертације образована је на седници одржаној 25.11.2022,

одлуком факултета под бр. 0104-638/8, у саставу:

Име и презиме члана комисије	звање	научна област	Установа у којој је запослен
1. Радомир Поповић	редовни професор	теологија	ПБФ
2. Радмила Радић	научни саветник	историја	Институт за новију историју Србије
3. Владислав Пузовић	ванредни професор	теологија	ПБФ

Напомена: уколико је члан Комисије у пензији навести датум пензионисања.

Датум стављања извештаја Комисије и докторске дисертације на увид јавности 16.12.2022.

Наставно-научно веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену докторске дисертације на седници одржаној дана 23.2.2023.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

- Прилог:
- Одлука наставно-научног већа о усвајању извештаја комисије
 - Извештај комисије о оцени докторске дисертације
 - Примедбе дате у току стављања извештаја и докторске дисертације на увид јавности, уколико је таквих примедби било и мишљење комисије о примедбама
 - Електронска верзија

На основу чл. 28. и чл. 67. Статута Православног Богословског факултета Универзитета у Београду, Наставно-научно веће Факултета на својој 4. Седници у школској 2022/2023, одржаној 23.2.2023. године, донело је следећу

Веће доноси
ОДЛУКУ

1. Прихвата се извештај Комисије за преглед и оцену докторске дисертације **Саше С. Антонијевића** под насловом "Чешко-моравска епархија Српске Православне Цркве 1921-1942. године: историјско-канонско гледиште на оснивање, решавање јурисдикцијског питања и устројство" у саставу: **др Радомир Поповић**, редовни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду; **др Владислав Пузовић**, редовни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду; **др Радмила Радић**, научни саветник Института за новију историју Србије.

2. Задужује се Служба за студентска питања Факултета да предметни извештај са предлогом и потребном документацијом достави Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на сагласност.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Саша Антонијевић предао је Већу пријаву за израду докторске дисертације, заведену под бр. 5/208, од 30.6.2016. године.

Дана 31.10.2016. Веће Факултета је прихватило извештај комисије за одобрење теме, а Веће научних области друштвено-хуманистичких наука је на својој седници 27.12.2016. дало сагласност на предлог теме докторске дисертације.

Кандидат је дана 13.10.2022. предао докторску дисертацију, заведену под бр. 4/418. Веће Факултета оформило је комисију за преглед и оцену докторске дисертације дана 25.11.2022. године, а комисија је поднела извештај Факултету, бр. 4/841 који је са радом стављен на увид јавности, дана 16.12.2022. године. Кандидат је објавио рад "Једна непризната хиротонија у Српској Православној Цркви", *Богословље* 1 (2014) 126–150.

По разматрању поднетог извештаја, Наставно-научно веће Православног Богословског факултета Универзитета у Београду, донело је одлуку као у диспозитиву.

Доставити:

-Именованом
-Већу научне области УБ
-У досије
-Архиви

ДЕКАН

проф. др Зоран Ранковић

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ПРАВОСЛАВНОГ БОГОСЛОВСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

**РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ
СТРУЧНЕ КОМИСИЈЕ ЗА ПРЕГЛЕД И ОЦЕНУ ДОКТОРСKE
ДИСЕРТАЦИЈЕ**

**Чешко-моравска епархија Српске Православне Цркве 1921-1942.
године: историјско-канонско гледиште на оснивање, решавање
јурисдикцијског питања и устројство**

ДОКТОРАНДА САШЕ С. АНТОНИЈЕВИЋА

На седници Наставно-научног већа Православног богословског факултета Универзитета у Београду, одржаној 25. новембра, а пре тога на Већу докторских студија 14. новембра 2022. године, изабрани су чланови Стручне комисије за преглед и оцену докторске дисертације Саше С. Антонијевића под насловом *Чешко-моравска епархија Српске Православне Цркве 1921 – 1942. године: историјско-канонско гледиште на оснивање, решавање јурисдикцијског питања и устројство*, и то: др Радомир Поповић, редовни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду, ментор; др Владислав Пузовић, ванредни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду; и др Радмила Радић, научни саветник на Институту за новију историју Србије. Комисија после читања дисертације и међусобног консултовања, има част да Наставно-научном већу поднесе свој следећи **Реферат**.

1. Основни подаци о кандидату

Докторанд Саша Антонијевић је рођен 8. априла 1971. године у Смедеревској Паланци, од оца Светислава и мајке Драгославе (рођ. Руменић). Основну школу „Олга Милошевић“ и гимназију „Света Ђорђевић“ завршио је у Смедеревској Паланци 1990. године, а потом је дипломирао на Православном богословском факултету Универзитета у Београду 2010. године. Ожењен је са Аном Антонијевић, рођ. Митровић, и са њом има петоро деце: Ђорђа, Павла, Марију, Петра и Саву.

Рукоположен је 3. децембра 2000. године у чин ђаконa у Светоуспенском саборном храму у Крагујевцу, а у чин свештеника на празник Ваведења

Пресвете Богородице 4. децембра 2000. године у манастиру Каленић, од стране блаженопочившег епископа шумадијског др Саве Вуковића. Постављен је за пароха шестог крагујевачког при Светоуспенском саборном храму у Крагујевцу 1. јануара 2001. године, и на тој служби је остао до 1. септембра 2009. године. Потом је постављен за пароха при храму Рођења Пресвете Богородице у Баточини. Од септембра 2017. године парох је при храму Светог Јоаникија Девичког у крагујевачком насељу Бресница, где се и сада налази.

Предавао је веронауку 2001-2005. и 2016-2017. године у крагујевачким средњим школама (Прва крагујевачка гимназија, Економска школа, Музичка школа „Др Милоје Милојевић“, ТУШ „Тоза Драгојевић“ и Прва техничка школа).

Учествовао је на више конференција *Српска теологија данас* (од 2011. до 2017. године), и на две међународне конференције у Словачкој, 2013. и 2018. године, у организацији Православног богословског факултета Универзитета у Прешову у Словачкој. Објавио је више радова у часописима *Теолошки погледи*, *Богословље*, *Acta patristica* (Словачка) и *Каленић*, а такође и у зборницима радова: *Седамдесет година од оснивања Шумадијске епархије*; *Владика шумадијски Сава Вуковић: споменица 2001 – 2021*; *Валеријан Стефановић, викарни епископ будимљански и први владика шумадијски: у спомен четрдесетогодишњице упокојења*; *Храм преподобне мати Параскеве и парохијски живот у Лапову: 1919 – 2019*.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет ове докторске дисертације је историја Чешко-моравске епархије у временском периоду од 1921. до 1942. године кроз историјско-канонски поглед на њено оснивање, решавање јурисдикцијског питања и уређење. Ова епархија остала је запамћена у историји Српске Православне Цркве као јединствена, јер је настала приступањем Православљу бивших клирика и верника римокатоличке цркве, који нису били српске националности и нису живели на територији традиционално српских земаља. Временски период који обрађује ова дисертација односи се на време када је ова епархија била под јурисдикцијом Српске Православне Цркве, од њеног самог оснивања 1921. године, па све до 1942. године, када су нацисти извршили прогон њених клирика и верника, а епархију правно укинули. Посебна пажња у овом раду је посвећена оснивању ове епархије, јер је настала на неуобичајени начин, приступањем православној Цркви бивших римокатолика, у посебним друштвеним околностима. То је отворило многа питања и изазове који су се поставили пред Српском Православном Црквом, и који су изискивали посебну пажњу и праве одговоре у датом тренутку у чешким земљама, чиме се овај рад бави. Питању јурисдикције над овом епархијом, и изазовима који су настали у сукобу Београда и Цариграда, односно Пећке патријаршије и Цариградске патријаршије тим поводом, посвећена је посебна пажња у историјско-канонској анализи. Такође, јединственост и посебност ове епархије Српске Цркве огледала се и у њеном устројству, уређењу, организацији унутрашњег црквеног живота и посебном

статусу, што је детаљно анализирано. Кроз читав истраживачки рад очигледан је и утицај световних-државних власти на историју ове епархије, и током њеног оснивања и решавања јурисдикцијског питања, па и у току устројавања, што је детаљно истражено и проучено.

Циљ овог веома захтевног и свестраног рада је био да истражи историју Чешко-моравске епархије која је основана на јединствен начин у историји СПЦ, која је била „предмет“ јурисдикцијског сукоба Београда и Цариграда, односно Српске патријаршије и Цариградске патријаршије и која је имала јединствено устројство у СПЦ. Такође, један од главних циљева овог истраживања био је да проучи пресудне догађаје и личности које су имале водећу улогу у свему томе, и да кроз историјско-канонску анализу пружи одговор на све недоумице око историје ове епархије које су препознате у делима других историчара, али посебно новооткривене у току истраживања самог аутора (- аутор је у свом истраживању консултовао огромну архивску грађу у четрнаест архива у нашој земљи и иностранству). То је подразумевало отварање и разматрање многих питања која су се тицала како саме Чешко-моравске епархије, тако и читаве православне Цркве, питања која су до сада скромно или никако у црквено-историјској и канонско-правној науци обрађивана. Самом свеобухватном анализом и тумачењем одговора СПЦ на постављена питања приликом оснивања, решавања јурисдикцијског питања и уређења Чешко-моравске епархије, циљ рада је био препознавање једног случаја обнављања јединства Цркве, на начин који инспирише. Такође, и да се ови одговори Српске Православне Цркве препознају као могући узор и примери за сличне изазове у будућности.

Осим овог примарног циља проучавања историје Чешко-моравске епархије, рад је имао за циљ и сагледавање историје Српске Православне Цркве, у наведеном периоду, овога пута и на овом примеру кроз призму другог и кроз другога. Један од циљева био је и да се сагледа њена зрелост, одговорност и способност да одговори на различите изазове у току њене међуратне мисије у чешким земљама приликом оснивања и устројавања Чешко-моравске епархије, али такође и њена брига о овој епархији у току Другог светског рата. Све наведено подразумевало је посвећивање веће пажње историји Чешко-моравске епархије и њено препознавање као историје епархије Српске Православне Цркве као њене духовне мајке.

Један од основних циљева рада био је и да се проучи однос и утицај световних власти према Чешко-моравској епархији, како у Чехословачкој Републици у периоду од 1921. до 1938. године, тако и у периоду немачке окупације од 1939. до 1942. године.

3. Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација је подељена на два дела или поглавља, од којих је свако подељено на више мањих целина или потпоглавља, у којима кандидат хронолошки и тематски износи и анализира историју Чешко-моравске епархије.

Први део дисертације обрађује период историје Чешко-моравске епархије од њеног оснивања 1921. године па све до 1938/39. године, време када је Чехословачка Република постојала као слободна држава са демократским уређењем. Овде је најпре хронолошки изложено питање оснивања Чехословачке цркве, њени преговори и сједињење са Српском Православном Црквом, хиротонисање епископа Горазда, успеси мисије и поделе међу православним Чесима, прекидање заједнице СПЦ са Чехословачком црквом и наставак постојања заједнице православних Чеха са СПЦ кроз Чешко-моравску епархију (стр. 24-65). У овом делу рада посебно су обрађене две теме које приказују снисходећи однос СПЦ према ново присаједињеним Чесима. Наиме, Српска Црква је примала у свештеничком чину бивше римокатоличке свештенике који су прелазили у Православље, а чак је и одобравала овим бившим римокатоличким свештеницима који су прелазили у Православље да том приликом ступе у први брак, иако су већ били у чину (стр. 66-92).

Осим оснивања Чешко-моравске епархије, први део дисертације обрађује још две битне теме: 1. решавање јурисдикцијског питања и, 2. устројство епархије. Решавање јурисдикцијског питања Чешко моравске епархије разматрано је као питање јединства Цркве у чешким земљама у контексту сукоба Београда и Цариграда око јурисдикције (- архиепископ Саватије). Најпре је изложен проблем, а затим је дубоком и детаљном канонско-правном анализом извршено проучавање овог питања, узимајући у обзир све специфичности и изузетне околности у којима је живела и постојала ова епархије. У склопу овог дела дисертације изнето је и истраживање утицаја ван црквених чинилаца на судбину Чешко-моравске епархије, а посебно на настанак и решавање јурисдикцијског питања у чешким земљама у периоду између два светска рата.

Поглавље о устројству Чешко-моравске епархије доноси најпре историјски приказ доношења и примене Устава ове епархије. Потом следи историјско-канонска анализа специфичности устројства ове епархије у односу на друге епархије СПЦ и анализа њеног посебног положаја као аутономне епархије у окриљу Српске Цркве.

Након понижавајуће Минхенске конференције 1938. године и окупације Чехословачке од стране Немаца, Чехословачка је престала да постоји као слободна и самостална држава. Период борбе за опстанак Чешко-моравске епархије у времену од 1938. до 1942. године детаљно је обрађен у другом делу дисертације (стр. 246-296). Овде су, такође, детаљно изнети и анализирани резултати истраживања по питању настојања немачких власти да путем различитих притисака промене јурисдикцију Чешко-моравске епархије, и настојања чешке и српске стране да то спрече.

Закључна разматрања су изложена у првом делу дисертације (за период од 1921. до 1938. године) појединачно за сваки одељак: и за оснивање епархије, и за решавање јурисдикцијског питања, и за устројство епархије. У појединим одељцима дата су и закључна разматрања питања која су могла да се посматрају као засебне целине у односу на цео рад. На крају првог дела дисертације дат је збирни закључак за историју Чешко-моравске епархије за период од 1921. до 1938. године. Други део дисертације, који обрађује период од 1938. до 1942. године, има само један јединствени закључак. На крају рада дат је закључак који укратко и прегледно сумира све резултате до којих се дошло у целом раду,

за период од оснивања епархије 1921. године, па све до страдања православних Чеха 1942. године.

4. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Резултат и научни допринос докторске дисертације препознаје се у следећем:

Комисија може да констатује да је кандидат исцрпно истражио и успешно изложио историју Чешко-моравске епархије за период од 1921. до 1942. године. До тог резултата је дошао истраживањем грађе из четрнаест архива у неколико земаља, а користио је и савремену релевантну литературу домаћу и страну на ову тему. На тај начин је успео да постави основне теме и питања која би добро представила предмет интересовања и евентуалних даљих истраживања и продубљивања истих. Својим истраживачким поступком успео је да историју ове епархије представи кроз њено оснивање, решавање јурисдикцијског питања и кроз питање устројства епархије. Тако је дошао до одређених резултата у историји Чешко-моравске епархије који су препознати као до сада у науци неистражене области. То је најпре питање позитивне улоге Српске Православне Цркве у обнављању Православља у чешким земљама и оснивању ове епархије. Потом, детаљни приказ и анализа оснивања Чешко-моравске епархије и њеног издвајања из Чехословачке цркве. Приказао је и до сада непознат различит приступ Српске патријаршије и Цариградске патријаршије у примању бивших римокатоличких свештеника у чину приликом преласка у Православље у чешким земљама.

Такође, сасвим ново питање које је кандидат препознао у историји Чешко-моравске епархије и изнео га у дисертацији, била је појава потребе да Српска Православна Црква одговори на недоумицу- могу ли бивши римокатолички свештеници који су прелазили у Православље у чешким земљама, да ступе у први брак и ако су већ били у свештеничком чину. У раду је изнета једна детаљна црквено-историјска и канонско-правна анализа овог питања и самог става Српске Православне Цркве која је, по икономији – по увиђавном снисхођењу, дозволила овим свештеницима да ступе у први брак после рукоположења и да и даље остану у активном свештеничком служењу.

Овај истраживачки рад доноси и дубоку анализу утицаја нецрквених центара моћи на судбину Чешко-моравске епархије, тачније утицај световних власти на историју ове епархије, уз мноштво нових сазнања. У међуратном периоду препознат је утицај световних власти Чехословачке на живот Чешко-моравске епархије, а после 1938. године утицај немачких органа власти на црквене достојанственике у Немачкој, у Протекторату Чешке и Моравске, и у окупираној Југославији, а све поводом питања опстанка и живота Чешко-моравске епархије.

Посебна новина коју доноси овај истраживачки рад је презентовање резултата опсежног истраживања јурисдикцијског сукоба Београда и Цариграда, односно Српске патријаршије и Цариградске патријаршије по питању

јурисдикције над чешким земљама. Извршена је детаљна историјско-канонска анализа, и предочена су и растумачена нова сазнања поводом заузетих ставова наведена два црквена центра. Резултат је: потпуно схватање и прихватање ставова српског патријарха и архијереја по питању јурисдикције над чешким земљама, док је откривена неутемељеност ставова друге стране, односно Цариградске патријаршије.

У овом раду су посебно предочена и анализирана нова сазнања о јединственом устројству Чешко-моравске епархије у окриљу Српске Православне Цркве, како по уређењу саме Чешко-моравске епархије, тако и по њеном јединственом аутономном статусу у Српској Цркви између два светска рата.

Кандидат је у дисертацији изнео и нова сазнања и закључке свог истраживања о односу Српске Православне Цркве (СПЦ) и Руске заграничне православне Цркве (РЗПЦ) у току Другог светског рата по питању јурисдикције над Чешко-моравском епархијом. Притом је кандидат дошао до сасвим супротног закључка од, до сада постојећих ставова у црквеној историји о односу архиепископа берлинског РЗПЦ Серафима (Ладе) према црквеним канонима, Српској Православној Цркви и Чешко-моравској епархији. Такође, изнета су и нова сазнања о настојању православних Чеха да сачувају Чешко-моравску епархију под српском јурисдикцијом у току нацистичке окупације Чехословачке. Исто тако, настојање Српске Православне Цркве да им помогне у тим тешким временима рата.

На крају, може се закључити да је сам рад донео нов приступ историји Чешко-моравске епархије у периоду од 1921. до 1942. године. Такође, донео је и нов поглед на одређене сегменте из историје Српске Православне Цркве у истом периоду.

5. Закључак

Докторска дисертација свештеника Саше Антонијевића под насловом *Чешко-моравска епархија Српске Православне Цркве 1921 – 1942. године: историјско-канонско гледиште на оснивање, решавање јурисдикцијског питања и устројство* урађена је у складу са одобреном пријавом дисертације. Дисертација је по свом садржају оригинално и самостално научно-истраживачко дело, урађена по начелима историјско-критичке методологије и закључивања. Стога, Комисија са задовољством констатује да овај рад испуњава све научне нормативе докторске дисертације и предлаже Наставно-научном већу Православног богословског факултета Универзитета у Београду да одобри јавну одбрану овог рада.

У Београду, 12. децембар 2022. године

Чланови Стручне комисије за преглед и оцену дисертације:

1. _____

др Радомир Поповић, редовни професор Православног богословског
факултета Универзитета у Београду

2. _____

др Владислав Пузовић, ванредни професор Православног
богословског факултета Универзитета у Београду

3. _____

др Радмила Радић, научни саветник Института за новију историју Србије

На основу члана 109. став 3. Закона о високом образовању (Сл. Гласник РС бр. 88/2017, 73/2018, 67/2019), члана 101. став 4. Статута Универзитета у Београду (Гласник Универзитета број 201/2018, 207/2019, 213/2020 и 214/2020) члана 55. став 5. Статута Универзитета у Београду - Православног богословског факултета (бр. 0202-925/1 од 29.10.2018. год. који је ступио на снагу 23.11.2018.године), на захтев студента број 4/364, од 6.10.2021, декан доноси следеће:

РЕШЕЊЕ
О ПРОДУЖЕЊУ РОКА ЗА СТУДИРАЊЕ

1. Саша Антонијевић, индекс бр. 14/3004, студенту треће године докторских академских студија, одобрава се продужење рока за завршетак студија до истека рока у троструком броју школских година потребних за реализацију студијског програма, односно до 30.9.2024.

О б р а з л о ж е њ е

Студент Марко Пиштало поднео је захтев бр. 4/276 од 22.9.2021. за продужење рока за завршетак студија до истека рока у троструком броју школских година потребних за реализацију студијског програма.

Разматрајући овај захтев декан, у складу са одредбама Закона, Статута Универзитета и Статута Факултета, донео је решење као у диспозитиву.

Правна поука: Против овог решења може се изјавити приговор у року од 15 дана од дана његовог достављања.

Достављено:

- Именованом
- Служби за студентска питања
- Архиви

Д Е К А Н

Проф. др Зоран Ранковић